

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ
УКРАЇНИ ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
МІЖВІДОМЧИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР З ПРОБЛЕМ БОРОТЬБИ
З ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ ПРИ РНБО УКРАЇНИ
НДІ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМ ЗЛОЧИННОСТІ
ІМЕНІ АКАДЕМІКА В. В. СТАШИСА НАПРН УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
ДУНАЙСЬКИЙ ІНСТИТУТ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БЕЗПЕКИ
ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ А. С. МАКАРЕНКА
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»
ІМЕНІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА
ДЕРЖАВНИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ МВС УКРАЇНИ
ПІВНІЧНОУКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНІ ГЕРОЇВ КРУТ
ПРАТ «ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ
В ГАЛУЗІ ПРАВА, ОСВІТИ, СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ
ТА ПОВЕДІНКОВИХ НАУК
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

**CURRENT ISSUES OF THEORY AND PRACTICE IN THE
FIELD OF LAW, EDUCATION, SOCIAL-HUMANITARIAN AND
BEHAVIORAL SCIENCES UNDER MARTIAL LAW**

Матеріали
міжнародної науково-практичної конференції
(м. Чернігів, 25–26 квітня 2023 року)

У двох томах
Том 2

Чернігів 2023

УДК 005.332.2:(340+37+159.9):342.78
А43

Рекомендовано до друку вченою радою Академії Державної пенітенціарної служби (протокол № 3 від 21 квітня 2023 р.).

Головний редактор:

Пузирний В. Ф. – доктор юридичних наук, професор.

Редакційна колегія:

Аніщенко В. О. – доктор педагогічних наук, професор;

Данильченко Т. В. – доктор психологічних наук, професор;

Співак В. В. – доктор філософських наук, доцент;

Ніщимна С. О. – доктор юридичних наук, професор.

А43

Актуальні питання теорії та практики в галузі права, освіти, соціально-гуманітарних та поведінкових наук в умовах воєнного стану : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 25–26 квітня 2023 р.) : у двох томах. Т. 2 / голов. ред. В. Ф. Пузирний ; Академія Державної пенітенціарної служби. Чернігів : Академія ДПтС, 2023. 316 с.

До збірника матеріалів міжнародної науково-практичної конференції увійшли публікації вітчизняних та зарубіжних учених і практиків, здобувачів вищої освіти, що присвячені актуальним питанням галузевих юридичних наук, соціально-гуманітарним проблемам суспільства та розвитку освіти, питанням розвитку особистості, психолого-педагогічним та соціально-виховним аспектам роботи з особистістю в сучасних умовах, суспільним та культурним явищам в українському і світовому просторі в умовах воєнного стану.

Для наукових, науково-педагогічних працівників, практиків, здобувачів вищої освіти.

УДК 005.332.2:(340+37+159.9):342.78

*За зміст публікацій і достовірність результатів досліджень
відповідальність несуть автори.*

© Академія Державної
пенітенціарної служби, 2023

Найда Інна Володимирівна ПАТРІОТИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ	286
Руденко Лариса Анатоліївна, Литвин Андрій Вікторович РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ	288
Сивун Олеся Петрівна, Есипенко Олександр Григорович ПСИХОЛОГІЧНІ, БІОЛОГІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ ФАКТОРИ ВИНИКНЕННЯ СЕРІЙНИХ УБИВЦЬ	293
Сорокопуд В'ячеслав Борисович, Ткаченко Іван Васильович АКТУАЛЬНІ ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	295
Ткаченко Олександр Григорович, Разумейко Наталія Сергіївна ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ДОМЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ У ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	298
Шабардіна Юлія Володимирівна, Черченко Катерина Михайлівна, Шарудило Тетяна Юріївна ПЕРСПЕКТИВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ І РЕАЛІЗАЦІЇ ФУНКЦІЙ ПЕНСІЙНИМ ФОНДОМ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ.....	302
Шеремета Назар Ігорович ЕТИЧНІ НОРМИ В МЕДІАЦІЇ КРІЗЬ ПРИЗМУ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО МЕДІАЦІЮ»	305
Яковець Ірина Станіславівна ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В РОБОТІ З ПРАВОПОРУШНИКАМИ.....	309
Anishchenko Viktoriia, Razumeiko Nataliia ACTUALIZED ASPECTS OF RHETORICAL COMPETENCE FORMATION OF LAW ENFORCEMENT OFFICERS.....	313

глядати крізь призму взаємин людини і суспільства, оскільки вона є виявом виховання особистості.

Патріотична відповідальність лежить не лише на громадянському суспільстві, а й на керівництві держави. Критеріями відповідності чиновників є: професіоналізм, відповідність обійманій посаді, моральна зрілість, служіння національним інтересам України. Повинен бути дотриманий баланс відповідальності між громадянським суспільством і державними органами влади.

Патріотична відповідальність має особистісно орієнтовану спрямованість, вона виявляється як спосіб самореалізації особистістю своєї сутності.

Список використаних джерел

1. Улиська І. Відповідальність як філософське та психологічне поняття. URL: http://drohobych.net/youngsc/AQGS/2013_6-2/pedagogy/155-163.pdf (дата звернення: 10.04.2023).
2. Теслюк І. Обґрунтування проблематики відповідальності особистості у соціогуманітарній науці. *Психологія і суспільство*. Тернопіль, 2013 № 2. С. 105–112.

Руденко Лариса Анатоліївна,

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри практичної психології та педагогіки
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності;

Литвин Андрій Вікторович,

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри практичної психології та педагогіки
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ

Вектор державної освітньої політики скеровує освіту на максимальне задоволення особистісних потреб здобувачів освіти, забезпечення їхнього розвитку та саморозвитку, вироблення в майбутніх фахівців стійких внутрішніх психологічних механізмів для успішного спілкування, навчання та праці на кожному етапі професійної підготовки [1, с. 161–162]. Відповідно, професійна педагогіка має координувати зміст освітнього процесу із запитамі суспільства. В умовах воєнного стану значно зріс попит на послуги практичних психологів, оскільки з кожним

днем збільшується кількість людей, що отримали психічні травми, постійно знаходяться у стресовому стані, пригнічені втра-тою близьких людей, домівок, змушені перебувати у статусі внутрішньо переміщених осіб.

Належне виконання практичними психологами професійних функцій залежить, передусім, від їхньої здатності бути чуйними, уважними, виявляти щире бажання допомогти людям вирішити їхні проблеми. Ці професійно важливі якості фахівця-психолога максимально виявляються в його професійно-комунікативній культурі, яка свідчить про високий рівень комунікабельності, тактовності й терпеливості, здатність до рефлексії та емпатії. Ми переконані, що комунікативна культура є однією із ключових складових фахової компетентності практичного психолога, яка забезпечується готовністю до позитивного, ефективного міжособистісного спілкування на основі узгодження особистісних цінностей з вимогами професійної діяльності [3, с. 289]. Це означає, що під час формування і розвитку професійно-комунікативної культури майбутніх психологів потрібно фокусуватися на системності й перманентності педагогічного впливу на динаміку цього процесу.

У зв'язку з цим виникла потреба проектування дидактичної системи, здатної забезпечити здобувачів освіти належним комунікативними компетентностями, що сприяють творчому саморозвитку, оптимізації адаптивності особистості, її самореалізації у професійній сфері. Для досягнення цієї мети важливо максимально використовувати інформаційно-освітнє середовище закладу освіти, його спрямованість на розвиток особистості майбутнього психолога, підвищення мотивації до самоосвіти, вироблення здатності конструктивно спілкуватися у процесі професійної взаємодії, а також готовності до постійного зростання у професії.

Комунікативна культура фахівців соціономічної сфери, до якої належать практичні психологи, зумовлена особливостями їхньої професійно-комунікативної діяльності, яка визначає організаційно-методичні вектори самого процесу. На нашу думку, методика формування й розвитку професійно-комунікативної культури майбутніх психологів має ґрунтуватися на навчальному

матеріалі, що містить загальні засади комунікативної підготовки; враховувати принципи відбору змісту та їх ієрархію в компонуванні інформації; передбачати участь у комунікативному розвитку здобувачів освіти всього педагогічного колективу. Безперечно, провідна роль тут належить викладачам гуманітарних дисциплін.

Формування і розвиток професійно-комунікативної культури майбутніх психологів (якісної характеристики особистості, вираженої в їхній готовності використовувати набуті комунікативні компетентності в майбутній професійній діяльності [4, с. 216]) розглядаємо як цілісний і послідовний процес, що передбачає кілька етапів: усвідомлення, пізнання, актуалізація та адаптація. Коротко розкриємо їх сутність.

Перший етап (усвідомлення) має на меті формування у здобувачів освіти чіткого уявлення про професійно-комунікативну культуру як показник рівня їхнього професіоналізму, ціннісного ставлення до спілкування; розвиток мотивації щодо вдосконалення своїх комунікативних якостей, самоосвіти та саморозвитку, здатності до самооцінки й самоконтролю під час комунікативної взаємодії. Педагогічне завдання на цьому етапі полягає у зацікавленості здобувачів освіти, залученні їх до спостереження за комунікативною діяльністю досвідчених фахівців, які працюють в обраній сфері, та власною комунікативною діяльністю.

Другий етап (пізнання) спрямований на первинне накопичення професійно-комунікативного досвіду у вигляді знань норм та правил комунікативної взаємодії, а також на розвиток когнітивних здібностей і потреб майбутніх психологів, їхньої здатності до оперативного сприйняття та осмислення інформації. Здобувачі освіти мають опанувати способи встановлення міжособистісного контакту, адекватної оцінки особистості в конкретній комунікативній ситуації, забезпечення результативної взаємодії у професійній сфері, що неможливо без певних знань. Слід наголосити, що якісний рівень комунікативної діяльності визначається не окремими знаннями, а їх системою: потрібні знання краще згадуються, відтворюються та активно вводяться в комунікативну практику, якщо вони засвоювалися в системі знань, які «забарвлюються певними почуттями, стають переконаннями, виражаються у вчинках, складають сутність

людської особистості» [2, с. 64]. Акумуляція такої системи знань створює своєрідний «фонд розумових прийомів», необхідних для успішної професійно-комунікативної діяльності. Завдяки цим прийомам майбутні психологи краще засвоюють професійну термінологію, навчаються застосовувати її відповідно до життєвих ситуацій та слушно вживати у професійному спілкуванні.

Третій етап (актуалізація) передбачає вироблення в майбутніх психологів професійно-комунікативних умінь і навичок взаємодії та відбору значущої інформації як системи внутрішніх засобів регулювання комунікативних дій. Його педагогічне завдання – розвинути відповідні комунікативні компетентності на основі поєднання взаємопов'язаних цілей теоретичної комунікативної підготовки та практичної реалізації теоретичних положень у професійній діяльності. На цьому етапі викладачі мають: зважати на пріоритетність використання засобів комунікації відповідно до конкретних соціальних контекстів; активно залучати здобувачів освіти до ситуативного спілкування, участі в навчальних дискусіях, конференціях, що сприятиме виробленню навичок аргументувати, переконувати, захищати власну думку тощо; координувати навчально-комунікативну діяльність здобувачів освіти у статусі партнера; надавати перевагу інтерактивним видам діяльності на практичних заняттях (імітаційні ігри, діалогічні завдання, моделювання професійно-комунікативних ситуацій тощо).

Четвертий етап (адаптація) формування й розвитку професійно-комунікативної культури майбутніх практичних психологів спрямований на вдосконалення одержаних комунікативних компетентностей. У ньому сконцентровано зміст усіх попередніх етапів, що відображає очікуваний результат – належний рівень професійно-комунікативної культури фахівців. Найкращим для досягнення цієї мети є застосування контекстного навчання, яке передбачає моделювання професійних ситуацій, що сприяють практичному вдосконаленню професійно-комунікативної культури майбутніх психологів.

Професійна діяльність сучасних психологів передбачає різноманітні за рольовою належністю комунікативні ситуації, які потребують мотиваційного підкріплення, забезпечення позитив-

ного зворотного зв'язку та високої відповідальності за результат професійно-комунікативної взаємодії. Одне з чільних місць тут відводиться комунікативній поведінці фахівця, яка детермінована сукупністю його соціальних і професійних якостей, специфікою професійного середовища та особливостями конкретної ситуації.

У сучасних закладах вищої освіти, які готують психологів, ефективність процесу формування й розвитку їхньої професійно-комунікативної культури значною мірою залежить від ціннісних настанов здобувачів освіти, їхніх знань та інтересів, ставлення до себе як до суб'єкта професійно-комунікативної взаємодії, що має ґрунтуватися на засадах взаєморозуміння, співпраці, доброзичливості.

Отже, розвиток професійно-комунікативної культури майбутніх практичних психологів у процесі професійної підготовки в закладах вищої освіти забезпечить належний рівень їхньої фахової компетентності відповідно до сучасних вимог суспільства, що сприятиме підвищенню якості психологічної допомоги тим, хто її потребує.

Список використаних джерел

1. Побірченко Н. А. Практико-орієнтована основа професійної адаптації учнів у професійно-технічних навчальних закладах до ринку праці. *Психолого-педагогічні основи професійної адаптації майбутніх фахівців* : монографія / за ред. Г. П. Васяновича. Львів : Сполом, 2008. С. 159–167.
2. Руденко Л. А. Развитие профессионально-коммуникативной культуры студентов в процессе гуманитарной подготовки. *Научное наследие академика И. Ф. Харламова и актуальные проблемы целостного образовательного процесса в современном педагогическом пространстве* : сб. материалов междунар. науч.-практ. конф., посвящ. 100-летию со дня рожд. акад. И. Ф. Харламова (г. Гомель, 4–5 июня 2020 г.). Гомель : ГГУ им. Ф. Скорины, 2020. С. 62–66.
3. Руденко Л. Фахове спілкування в контексті виховання особистості професіонала. *Wartości drogą ku wzrastaniu* : praca zbiorowa / pod redakcją ks. prof. dr hab. Jana Zimnego dra Romana Krola. Stalowa Wola ; Kijow ; Ružomberok : Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II w Lublinie, 2012. S. 288–302.
4. Руденко Л. А. Формування комунікативної культури майбутніх фахівців сфери обслуговування у професійно-технічних навчальних закладах : монографія. Львів : Піраміда, 2015. 343 с.